

I. EDITORIAL

GÂNDURI LA TREI DECENII DE LA ÎNFIINȚAREA CURȚII CONSTITUȚIONALE A ROMÂNIEI

Prof. univ. dr. h.c. Ioan LEȘ

1. Aprecieri generale

Una dintre cele mai remarcabile realizări ale Adunării Constituante de la începutul anilor '90 ai secolului trecut a fost reprezentată, fără îndoială, de configurarea unui sistem modern de exercitare a controlului de constituționalitate a legilor, respectiv prin intermediul unei Curți Constituționale. Dezbaterile din Constituantă¹ nu au fost lipsite de asperități și uneori de acuzații grave împotriva celor ce insistau în acele vremuri dificile pentru promovarea unui asemenea sistem, mulți parlamentari considerând că sistemul tradițional al controlului de constituționalitate prin intermediul instanțelor judecătorești reprezintă cea mai bună opțiune în materie. A fost o bătălie dificilă în cadrul căreia au fost angrenate, în mod indirect, și unele structuri din afara forului legislativ și care doreau să promoveze competența instanțelor judecătorești în această materie.

De altfel, Curtea Constituțională nu este singura autoritate publică care a întâmpinat o anumită rezistență în cadrul lucrărilor din Comisia de redactare a Proiectului de Constituție. Situația a fost similară și în privința organizării instituției Avocatul Poporului și a înființării Consiliului Superior al Magistraturii.

O ilustrare a unei atare realități a fost realizată de unul dintre cei mai activi membri ai Comisiei și ai Adunării Constituante, de deputatul Marian Enache, noul președinte al Curții Constituționale. Acesta remarca că: „O parte semnificativă dintre membrii Constituantei din majoritate, dar și din opoziție s-au opus cu «vehemență» din lipsa unei informări adecvate a modului de formare și funcțio-

¹ A se vedea, pentru detalii asupra procesului de elaborare a noii legi fundamentale, F.B. Vasilescu, *Câteva considerații teoretice și istorice privind Constituția României din 1991*, în Revista de drept public nr. 3/2021, pp. 36-46.

nare a statului de drept în democrațiile consolidate, în special europene. «Luptătorii», oponenți ai introducerii acestor autorități, mai ales a Curții Constituționale, în ansamblul instituțiilor publice de rang constituțional, erau dominați, chiar juriști fiind sau alți profesioniști, de teoria și mentalitatea tradițională a secolelor XVIII-XIX a suveranității infailibile a autorității legislative, în care statul legalist și legea erau sacre și imutabile, mentalitate și teorie juridică practică și în vechiul regim”².

În pofida tuturor controverselor și implicațiilor unui anumit sistem de control de constituționalitate soluția finală a Adunării Constituante a fost aceea de înființare și în România, după modelul din alte țări democratice din Europa, a unei Curți Constituționale. Acest model de control de constituționalitate a dobândit o răspândire tot mai mare după cel de-al doilea război mondial, inclusiv în unele țări din Asia și America Latină.

Constituția din anul 1991, adoptată prin referendum la data de 21 noiembrie, a prevăzut în art. 152 alin. (1) obligativitatea înființării noii instituții în cel mult 6 luni de la data intrării în vigoare a noii legi fundamentale. Prima Curte Constituțională s-a constituit în temeiul dispozițiilor Legii nr. 47 din 18 mai 1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale (publicată în M. Of. nr. 101 din 22 mai 1992). Ea și-a început activitatea în cursul lunii iunie 1992, iar primele sale decizii au fost pronunțate la termenul din 30 iunie.

2. Trei decenii de activitate intensă sub imperiul Constituției din anul 1991

În cursul acestei luni, se împlinesc trei decenii de la înființarea Curții Constituționale, moment de referință în istoria nu doar a constituționalismului românesc, ci și a națiunii noastre. Un asemenea eveniment reprezintă și un bun prilej pentru realizarea unui bilanț corespunzător și el a fost făcut deja de către reprezentanți marcanți ai instituției. Noi ne-am propus să formulăm unele considerații legate de acest eveniment, cu precizarea că ele provin din partea unui autor din afara instituției, dar care a făcut parte din Comisia de redactare a Proiectului de Constituție a României³.

Evoluția constituționalismului românesc în aceste ultime trei decenii a fost una spectaculoasă, iar în pofida oricăror alte considerații, ceea ce trebuie spus cu claritate și fără nicio rezervă este faptul că instanța noastră constituțională a făcut dovada unei activități exemplare realizate în spiritul legii noastre fundamentale și în scopul apărării valorilor democratice pe care poporul român le-a cucerit cu mari sacrificii la finele anului 1989.

² M. Enache, *Procesul adoptării Constituției din 1991 – o veritabilă școală a constituționalismului românesc*, în *Revista de drept public* nr. 3/2021, p. 29.

³ A se vedea, pentru unele detalii, I. Leș, *Prin Lumea dreptului și a diplomației*, Ed. Universul Juridic, București, 2020, pp. 27-57

Aserțiunea noastră ar putea fi pusă la îndoială dacă nu am recunoaște că drumul nu a fost întotdeauna unul rectiliniu și fără nicio sincopă sau abatere de la ceea ce trebuie considerat ca fiind corect, legal și democratic. Astfel cum s-a remarcat deja, și în epoca redactării Proiectului de Constituție și al dezbaterilor în Constituantă, abordările au fost nu arareori extrem de tensionate, iar, din păcate, unele critici nu au dispărut cu desăvârșire nici în prezent. Dar, dintr-o anumită perspectivă, acest lucru trebuie privit ca unul pozitiv, căci așa cum afirma și marele jurist și filozof german Rudolf von Jhering, în drept, ca pretutindeni altundeva, timpul nu se oprește niciodată.

Progresele înregistrate de Curtea Constituțională au fost posibile și datorită înaltei competențe profesionale a majorității judecătorilor care au fost numiți de cele trei autorități având atribuții în acest domeniu: Senat, Camera Deputaților și Președintele României. Experiența pe care unii dintre aceștia au adus-o în Curte din activitatea depusă în cadrul Comisiei de redactare a Proiectului de Constituție și în Adunarea Constituantă nu a fost de loc de neglijat. În acest sens menționăm că cinci judecători au fost și membri ai Comisiei de redactare a Proiectului de Constituție (Antonie Iorgovan, Marian Enache, Vasile Gionea, Ion Predescu și Augustin Zegrean). Calitatea de judecători la Curtea Constituțională a fost deținută și de către experții desemnați în Comisia de redactare a Proiectului de Constituție, respectiv Mihai Constantinescu, Ion Deleanu, Ioan Muraru, Florin Vasilescu și Ioan Vida. Menționăm și faptul că majoritatea celor amintiți au fost și cadre didactice universitare și chiar specialiști în drept constituțional sau drept public (printre aceștia se numără și fostul președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție și al Curții Constituționale, profesorul Nicolae Popa). Pe de altă parte, nu ar trebui ignorat nici faptul că, dintre președinții Curții Constituționale din cei 30 de ani de activitate, trei au fost membri ai Comisiei de redactare a Constituției (Marian Enache, Vasile Gionea și Augustin Zegrean), iar doi au fost experți în Comisia de redactare a Proiectului de Constituție (Ion Muraru și Ioan Vida).

În considerarea celor de mai sus, se poate spune că instanța noastră de control constituțional a beneficiat și de un corp profesional de elită. În acest fel socotim că afirmațiile unor juriști conform cărora membri Comisiei de redactare a Proiectului de Constituție a României nu au fost specialiști în domeniu sunt doar în parte exacte. Pe de altă parte nu trebuie să uităm că marele autor al Constituției este, până la urmă, Adunarea Constituantă.

Valoarea soluției Adunării Constituante de organizare a unei Curți Constituționale a fost recunoscută implicit și de către unii dintre cei mai aprigi contestatari ai instituției în cadrul dezbaterilor parlamentare prilejuite de adoptarea legii fundamentale. Unii dintre ei au ajuns să ocupe și fotoliul de judecător al Curții Constituționale, iar printre aceștia se numără și un membru al majorității parlamentare din acea epocă și care a solicitat, astfel cum a remarcat și Profesorul

Marian Enache, nici mai mult nici mai puțin decât eliminarea din Proiectul de Constituție a Titlului privitor la Curtea Constituțională⁴.

De-a lungul timpului, Curtea Constituțională a suferit multe alte atacuri, majoritatea dintre ele explicabile și datorită implicațiilor politice ale unora dintre soluțiile adoptate de aceasta în cele mai variate materii. Chiar și unele soluții eminamente tehnice au suscitât critici sau obiecțiuni mai mult sau mai puțin justificate. Unele dintre aceste soluții pot fi considerate ca fiind de referință, adevărate repere ale jurisprudenței constituționale, fiind greu de contestat cu argumente consistente din punct de vedere juridic.

Interesele politice sunt adeseori motorul unor critici nejustificate și care din păcate au venit chiar din partea unor înalte autorități constituționale ale statului român. Dar poate aceasta este o caracteristică a unor politicieni care nu sunt foarte familiarizați, în realitate, cu mecanismele democratice actuale, ei fiind mai degrabă partizani ai unor tendințe autocratice.

Un repertoriu al marilor decizii ale Curții noastre Constituționale nu este ușor de realizat căci orice ierarhizare presupune, prin definiție, o opțiune și ca o atare un anumit arbitrar. Am putea evoca printre marile decizii ale Curții Constituționale unele chiar mai recente cum sunt cele privitoare la raportul dintre dreptul constituțional al statelor membre și dreptul Uniunii Europene (decizia nr. 390/2021), pe cea privind constituționalitatea Secției pentru Investigarea Infracriunilor din Justiție (decizia nr. 137/2019) ori cea privind calitatea unor servicii de informații de a efectua acte de urmărire penală în baza art. 142 alin. (1) C. pr. pen. (decizia nr. 51/2016). Unele dintre aceste decizii au provocat și reacția unor organisme europene importante (Comisia europeană, Parlamentul European, Comisia de la Veneția etc.).

Reacțiile cele mai semnificative și extrem de critice au fost formulate de către unele organisme internaționale în privința soluției promovate de către Curtea Constituțională în privința unei structuri considerate nedemocratice, respectiv a SIJ, uitându-se că structuri judiciare sau de urmărire penală cu conotații similare există și în alte state democratice nu doar din Europa. Este, de pildă, cazul competenței organelor judiciare în funcție de calitatea persoanei cercetate (parchete sau tribunale militare care există încă și în România, contrar unei repudieri aproape generale a unor asemenea structuri). O critică extrem de vehementă atât din interior, cât și din exterior a vizat și recenta decizie a Curții Constituționale care a acordat întâietate dreptului constituțional intern față de dreptul UE. Dezbateră despre această temă nu este una cu totul inedită și ea nu a fost provocată, așa cum se sugerează uneori, de către Curtea Constituțională a României ori de Tribunalul Constituțional polonez. Soluții care au rejeetat poziția actuală a Curții de la Strasbourg au fost pronunțate și de alte curți constituționale nu doar în ultimul

⁴ M. Enache, *Procesul adoptării Constituției din 1991 – o veritabilă școală a constituționalismului românesc*, p. 29, pct. 34.

deceniu, ci cu mai mulți ani în urmă, chiar de un Tribunal Constituțional model, cel de la Karlsruhe, dar și de către Curtea Constituțională din Franța și de Consiliul Constituțional francez. Dar nu este locul și nici momentul să abordăm această temă deosebit de actuală în contextul de față, ea formând deja obiectul unor dezbateri interesante. Dar pentru rigoarea afirmațiilor nu putem să ignorăm faptul că Proiectul unei Constituții Europene din anul 2002 cuprindea o prevedere nouă și care acorda prioritate dreptului european față de constituțiile europene, dar o atare soluție a fost respinsă, astfel cum ea nu a fost incorporată în final nici în Tratatul de la Lisabona⁵ adoptat în anul 2009. De aceea am socotit și considerăm în continuare că soluția instanței constituționale este una curajoasă și salutară fapt pentru care ar trebui apreciată ca atare.

Pertinentă și salutară este și soluția de neconstituționalitate a dispozițiilor privitoare la încheierea unor protocoale între instanțele judecătorești și serviciile de informații. Soluția se întemeiază în esență pe faptul că serviciile de informații nu pot avea calitatea de organe de cercetare penală în sensul prevederilor art. 142 alin. (1) C. pr. pen. Soluția instanței de control constituțional este judicioasă și din perspectiva unor standarde aproape universal valabile și care nu promovează soluții de implicare atât de manifestă în activitatea judiciară a unor organe de informații, asemenea abordări fiind, poate, acceptabile pentru statele totalitare și fără tradiții democratice.

Paleta soluțiilor care se convertesc în veritabile „decizii pilon” ale Curții Constituționale este mai numeroasă, astfel că ele nu pot fi evocate în cadrul unui demers cu caracter mai mult jubiliar, decât analitic și de ordin științific. De altfel, în ultimii ani au fost editate și lucrări de referință cu privire la prezentarea celor mai semnificative decizii ale Curții Constituționale.

Deciziile de genul celor la care ne referim sunt extrem de variate și ocupă o largă paletă de instituții de drept material și procesual, dar și diferite conflicte juridice de natură constituțională dintre autoritățile publice. Și unele dintre aceste din urmă soluții au provocat vii controverse, mai ales în rândul unor reprezentanți ai instituțiilor implicate și ai partidelor politice. Reacțiile de o atare natură au și o anumită explicație și care rezidă în lupta legitimă dintre partidele politice pentru a-și menține puterea sau de a-și recupera „terenul” pierdut în urma unor alegeri.

Pe de altă parte, nu putem nega nici caracterul Curții Constituționale de organ constituțional cu atribuții nu doar jurisdicționale ci și cu anumite conotații politice⁶, ceea ce nu poate justifica însă unele soluții mai greu de explicat, dar din fericire

⁵ A se vedea DW: Opinie contras: UE înseamnă împățirea puterii, nu valori, apud <https://dw.com.ro/opinie-contra-ue-%C3%AEnseamna%C4%83>.

⁶ În doctrina occidentală, cu deosebire în cea germană, austriacă și italiană, s-a considerat că tribunalul (curtea) constituțional este în același timp un organ constituțional cât și un „tribunal de justiție sui generis”. A se vedea în acest sens M. Garcia Pelayo, *Obras completas III*, Centro de Estudios Constitucionales, Madrid 1991, pp. 2897-2898.

numărul acestora nu este semnificativ. Totuși, uneori nici excepțiile nu au ce căuta într-o societate cu o democrație consolidată, astfel cum ar trebui să fie și a noastră la peste trei decenii de la Revoluția din decembrie. Într-o societate democratică nu ar trebui să scoatem în evidență numai calitățile unor instituții sau autorități, ci și lipsurile acestora, mai ales atunci când consecințele lor sunt de o anumită gravitate. Și ar trebui să ne amintim asemenea erori pentru că numai astfel există o șansă ca ele să nu se mai repete. Reamintim „celebra Erată” din august 2012, prin care a fost schimbată soarta referendumului organizat pentru demiterea unui fost președinte al României. Din punct de vedere procedural, „rectificarea” unei hotărâri de către un singur judecător, după pronunțarea acesteia, a constituit și va constitui nu doar un precedent periculos și neavenit, ci și o pagină neagră în istoria Curții Constituționale⁷.

O decizie recentă cu un impact social și juridic deosebit este și cea având ca obiect neconstituționalitatea art. 155 alin. (1) C. pen. Curtea a declarat neconstituțională dispoziția la care ne referim și potrivit căreia: „Cursul termenului prescripției răspunderii penale se întrerupe prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză”⁸ (decizia nr. 297/2018). Din păcate, forul legislativ din 2018 până relativ recent nu a luat nicio măsură pentru punerea sa în acord a textului declarat neconstituțional cu prevederile deciziei Curții, ceea ce a generat un vid legislativ evident, confirmat și prin decizia 358 din 26 mai 2022. Prin această decizie Curtea a constatat că „pe perioada cuprinsă între data publicării respectivei decizii și până la intrarea în vigoare a unui act normativ care să clarifice norma, prin reglementarea expresă a cazurilor apte să întrerupă cursul prescripției răspunderii penale, fondul activ al legislației nu conține vreun caz care să permită întreruperea cursului prescripției răspunderii penale” (par. 73). Curtea mai constată că o astfel de consecință este „rezultatul nerespectării de către legiuitor a obligațiilor ce îi revin potrivit Legii fundamentale și a pasivității sale, chiar și în ciuda faptului că deciziile Înaltei Curți de Casație și Justiție semnalau încă din anul 2019 practica neunitară rezultată din lipsa intervenției legislative”.

Desigur că ar putea fi formulate și unele observații critice asupra acestor soluții de neconstituționalitate, sub aspectului impactului social pe care l-au generat, în sensul de răspândire a unei percepții de exonerare de răspundere penală a persoanelor care comit infracțiuni de o anumită gravitate. Din punct de vedere social o asemenea percepție nu poate fi reputată *de plano* ca una fundamental eronată. Dar așa cum remarcă și instanța de control constituțional, prin decizia din luna mai,

⁷ I. Leș, *Prin lumea dreptului și a diplomației*, p. 57.

⁸ O dispoziție în parte asemănătoare întâlnim și în Codul de procedură civilă în materia perimării. În adevăr, potrivit art. 417 C. pr. civ., perimarea se întrerupe prin „îndeplinirea unui act de procedură făcut în vederea judecării procesului de către partea care justifică un interes”. Or, în acest text condițiile întreruperii sunt mai clar statuate de legiuitor. Iar o atare aserțiune este valabilă și în privința cazurilor de întrerupere a cursului prescripției dreptului de a cere executarea silită (art. 709 C. pr. civ.) și ale prescripției dreptului la acțiune (art. 2537 C. civ.).

inactivitatea legislativului este greu de înțeles și inexplicabilă din punct de vedere juridic. Fără îndoială că nu este pentru prima dată când legislativul nostru a ignorat prevederile art. 147 alin. (1) din Constituție. Dar de data aceasta ignorarea legii fundamentale de către legislativ nu este doar manifestă, ci și una care s-a extins pe o perioadă relativ îndelungată în raport cu prescripțiile legii fundamentale. Nici invocarea lipsei de timp în procesul de legiferare nu poate fi considerată ca o scuză legitimă, atâta timp cât legislativul a adus o multitudine de reglementări noi, dintre care unele contestabile sau chiar de natură a introduce noi privilegii pentru unele categorii de persoane. Prin urmare, ar fi existat și „spațiul” temporal necesar pentru rezolvarea unor priorități legislative, cum este cea semnalată în rândurile de față.

Dar recenta decizie de neconstituționalitate a fost nu doar una necesară, ci și una clarificatoare. Iar din acest punct de vedere reținem și constatarea instanței de control constituțional potrivit căreia „termenele de prescripție generală reglementate de dispozițiile art. 154 din Codul penal nu sunt afectate de deciziile Curții Constituționale”. Pentru a înlătura orice altă interpretare, considerăm și noi că, sub aspect strict juridic, soluția evocată este una judicioasă, iar aceasta îndeosebi în considerarea caracterului extrem de neclar, neprecis și general al textului criticat de instanța de control constituțional. Sperăm ca noua reglementare propusă prin Ordonanța de urgență nr. 71 din 30 mai 2022 să fie de natură a înlătura dificultățile semnalate de doctrina recentă⁹.

Soluția sumar prezentată ar trebui să determine și unele reflecții asupra obligațiilor ce revin forului legislativ în legătură cu punerea în acord a textelor declarate neconstituționale cu prevederile cuprinse în deciziile instanței de control constituțional. Tergiversarea în realizarea unei asemenea obligații a legislativului nu poate fi justificată, astfel cum am remarcat deja, și nici nu poate fi reputată ca o expresie a unei bune colaborări a instituțiilor statului. Modificările implicate de constatările de neconstituționalitate ar trebui să constituie, în toate cazurile, o prioritate de prim ordin pentru legislativul nostru.

În opinia noastră, soluția evocată ar trebui să reprezinte și un bun prilej de analiză riguroasă a acelor cazuri în care urmărirea penală are o durată nejustificat de mare și care în unele cazuri a condus la prescripția răspunderii penale¹⁰. În practică s-au întâlnit cazuri în care urmărirea penală a durat mai mult de un deceniu, ceea ce, după părerea noastră, este principial inadmisibil. Și, fără îndoială, nu avem în vedere aici doar situația cercetărilor penale legate de evenimentele din decembrie 1989 sau a altor evenimente cu un impact social deosebit și care au fost

⁹ Textul modificat - art. 155 alin. (1) C. pen. - are următorul conținut: „Cursul termenului prescripției penale se întrerupe prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză, care, potrivit legii, trebuie comunicat suspectului sau inculpatului”.

¹⁰ A se vedea I. Leș, *O viziune discutabilă asupra duratei unor proceduri judiciare*, în Revista Universul Juridic nr. 5/2022 - <https://www.universuljuridic.ro/o-viziune-discutabila-asupra-duratei-unor-proceduri-judiciare/>.

evocate adeseori de mass-media. Și socotim că împlinirea termenelor de prescripție a răspunderii penale poate reprezenta o situație de o gravitate deosebită mai ales atunci când acest lucru se datorează inactivității organelor judiciare. Este o situație ce ar trebui să determine o reacție corespunzătoare din partea Inspecției judiciare și a Consiliului Superior al Magistraturii.

Curtea Constituțională a României a parcurs în aceste trei decenii de existență un drum remarcabil, concretizat în afirmarea valorilor democratice ale societății românești și în prezervarea instituțiilor juridice care și-au dovedit viabilitatea și consistența. Astfel cum am remarcat, nu au lipsit nici unele soluții discutabile sau în cadrul cărora s-a manifestat, uneori în mod foarte concret, partizanatul politic al judecătorilor constituționali. Dar, în general, soluțiile promovate de Curtea Constituțională au fost de natură să consolideze prestigiul instituției.

3. Scurte concluzii

Demersul de față nu a avut ca scop principal decât marcarea unui eveniment crucial din istoria politică și juridică a României contemporane – împlinirea a trei decenii de la înființarea Curții Constituționale –, unul la fel de important ca cel prilejuit de împlinirea a trei decenii de la adoptarea Constituției din noiembrie 1991. Un reputat constituționalist român remarcă recent că legea fundamentală a unui stat „reprezintă cartea sa de identitate”¹¹. O atare aserțiune este una emblematică pentru o lege fundamentală a unei națiuni. Și chiar dacă aceasta nu poate fi translatată și în privința Curții Constituționale, nimeni nu trebuie să ignore faptul că această autoritate publică este una de primă mărime și importanță pentru o națiune democratică.

Viitorul Curții Constituționale depinde de calitatea deciziilor și hotărârilor pe care le va adopta în exercitarea atribuțiilor sale statuate în legea fundamentală. Dar viitorul unor instituții judiciare sau nonjudiciare depinde, în mare măsură, și de evoluțiile social-politice dintr-o societate, dar și de unele tendințe legitime de modernizare sau de reconsiderare legislativă. Istoria dreptului a fost adeseori sinuoasă, iar nu toate intervențiile legislative realizate de-a lungul timpului au fost pozitive.

Destinul instanței de control constituțional nu poate fi detașat de viitorul legii noastre fundamentale, care s-a dovedit a fi una dintre cele mai stabile constituții ale României, cu o singură reformă legislativă în cele trei decenii de existență. În ultimul timp, tot mai mulți oameni politici și-au manifestat dorința de realizare a unei noi reforme constituționale, iar unii dintre ei au vizat și organizarea și atribuțiile instanței de control constituțional. Din păcate, au existat voci care au

¹¹ S. Deaconu, *Constituția României la 30 de ani. Quo vadis ?*, în Revista de drept public nr. 3/2021, p. 88.

evocat necesitatea unui alt mod de desemnare a judecătorilor Curții Constituționale. Fără îndoială că există și alte opțiuni, unele dintre ele ar putea fi analizate, dar cu atenția cuvenită pentru a nu se ajunge la numiri cu un caracter mai accentuat politic. Soluția actuală este una dintre cele mai eficiente, deși ea nu este lipsită, fără îndoială de anumite conotații politice, ceea ce s-a și dovedit de-a lungul timpului. Dar implicarea celor două camere ale Parlamentului în procedura de desemnare a judecătorilor de la Curtea Constituțională nu reprezintă o soluție inedită și este greu de repudiat pe viitor. Este adevărat că unui judecător ai Curții Constituționale au fost numiți din rândul parlamentarilor sau foștilor parlamentari. Dar tot la fel de adevărat este și faptul că și președinții României și-au numit „reprezentanți” la Curte din rândul celor care au servit în cadrul instituției prezidențiale sau în alte instituții publice.

Dar să nu uităm rolul Președintelui american în desemnarea judecătorilor de la Curtea Supremă, fapt pentru care se consideră în doctrină că instanța supremă din SUA este cea mai politizată instituție. O autoare franceză remarcă, în urmă cu mai bine de trei decenii, că: „Justiția americană fascinează, atrage și înspăimântă totodată. Curtea Supremă a ocupat întotdeauna avanscena, iar judecătorii și lawyers au jucat un rol de seamă în toate momentele importante ale istoriei americane”¹². Aceeași autoare mai sublinia „paradoxul Curții Supreme de Justiție, al cărui rol politic este de netăgăduit, dar nu pune probleme. Este vorba de un rol politic, având în vedere procesul de recrutare – care lasă loc influențelor mediului politic – ca și conținutul deciziilor pronunțate”¹³. O precizare se impune, anume aceea că, în SUA, instanțele judecătorești au un rol important în exercitarea controlului de constituționalitate a legilor¹⁴.

Realitatea este însă că actualul sistem generează un echilibru între puterile statului în ceea ce privește numirea judecătorilor de la Curtea Constituțională, deși, trebuie să recunoaștem că este unul departe de a beneficia de atributul perfecțiunii, lucru care, în opinia noastră, nici nu este posibil. Nu trebuie ignorat faptul că desemnarea unor autorități importante pe cale parlamentară nu reprezintă o excepție, și alte autorități publice fiind desemnate pe această cale, care este și cea mai democratică, întrucât forul legislativ este „organul reprezentativ suprem al poporului român” [art. 61 alin. (1) din Constituție].

¹² A. Deysine, *Justiția în Statele Unite ale Americii*, Ed. Rossetti, București 2020, p. 5.

¹³ *Idem*, p. 11.

¹⁴ Modelul a fost urmat în multe țări de pe continentul american, inclusiv în Canada și în unele țări latino-americane. Dar nu putem să nu constatăm că în multe țări latino-americane au fost înființate în ultimele decenii tribunale sau curți constituționale, după modelul celor existente în spațiul european (Columbia, Chile, Ecuador, Peru etc.). Paradoxal însă, Venezuela, deși are o Constituție adoptată în timpul regimului socialist al lui Hugo Chavez, a conservat sistemul de control al constituționalității legilor de către instanțele judecătorești și de către Curtea Supremă (care are o secție anume consacrată materiei).

Așa fiind, desigur, ne putem întreba dacă nu este cazul să procedăm la o depolitizare totală a Curții Constituționale și a altor instituții publice. În opinia noastră, soluția actuală este nu doar una devenită de tradiție, ci și una rațională. O numire a judecătorilor constituționali de alte autorități publice ar putea constitui o abordare generatoare de imixtiuni politice mai accentuate și chiar de tendințe de dominare a justiției constituționale. Se poate avea în vedere și recrutarea unor judecători din rândul judecătorilor de la instanțele de drept comun. Dar acest lucru s-a realizat și până în prezent, chiar dacă nu într-o manieră directă și condiționată de lege. Dar și o atare abordare ar putea genera o competiție nejustificată între judecătorii constituționali și cei de la instanța supremă sau de la alte instanțe judecătorești, ceea ce nu credem că este dezirabil.

De aceea, în ceea ce ne privește, pledăm pentru păstrarea sistemului actual de desemnare a judecătorilor constituționali. Oricum realizarea unei reforme constituționale, deși este foarte posibilă, nu credem că ar trebui să conducă la intervenții legislative majore în materia jurisdicției constituționale¹⁵.

Justiția constituțională nu poate fi privită în afara membrilor care o exercită. De aceea, exigențele profesionale și de pregătire impuse de prevederile art. 143 din Constituție trebuie să fie mereu în atenția autorităților cu atribuții în desemnarea judecătorilor constituționali. Aceasta deoarece simpla absolvire a unor studii de drept și o vechime corespunzătoare nu pot legitima prin ele însele accesului la o asemenea funcție. Și nădăjduim că așa se va proceda în viitor.

Recenta reînnoire a Curții Constituționale, la trei decenii de la înființarea acesteia, ar trebui să conducă la o mai „aprigă luptă” pentru apărarea valorilor

¹⁵ Socotim că ar trebui evitate soluțiile generatoare de controverse interminabile sau generatoare de tensiuni între diferite autorități și instituții publice, astfel cum s-a întâmplat uneori în alte țări. Or, din acest punct de vedere, un exemplu recent este extrem de relevant în opinia noastră. Este cazul recentelor abordări privitoare la reînnoirea Consiliului General al Puterii Judiciare din Spania. Remarcăm că potrivit legii fundamentale spaniole CGPJ este ales de către Congresul Deputaților și de către Senat cu o majoritate de 3/5 din numărul acestora [art. 122 alin. (3) din Constituție]. O atare realitate normativă implică un larg acord al forțelor politice din Parlamentul spaniol. Dar acest lucru nu s-a realizat, deși au trecut peste 3 ani și jumătate de când ar fi trebuit să se declanșeze procedura de numire a noului CGPJ, iar acest fapt s-a datorat, cu deosebire, opunerii ferme a Partidului Popular spaniol. Este pentru a doua oară când acest partid politic blochează alegerea unui nou „guvern al magistraturii” (prima dată a făcut-o în anul 2006). Partidul Popular a promis însă în aceste zile că va formula o propunere concretă Guvernului spaniol pentru reînnoirea CGP. Există însă temerea guvernanților că această promisiune nu reprezintă decât un pretext pentru o nouă amânare. A se vedea E. Garcia de Blas, C. E. Cue, *El PP se compromete a presentar el proximo mes una propuesta al Gobierno para renovar el Poder Judicial*, în *El Pais* din 13 iunie 2022, apud <https://elpais.com/espana/2022-06-13/el-pp-se-compromete-a-presentar-el-proximo-mes-una-propuesta...> Situația din Spania este greu de explicat și ea a produs îngrijorare și la Bruxelles. Este un exemplu ce probează existența unor interese politice majore și care gravitează în jurul unor instituții constituționale. A se vedea pentru unele considerații F. Aranda, *La necesaria reforma del Consejo General del Poder Judicial*, apud <https://www.20minutos.es/opinion/noticia/4979444/O/frsancisco-aranda-necesaria-reforma-del-consejo-general>.

democratice ale societății românești și pentru garantarea funcționării în parametri constituționali a tuturor instituțiilor și autorităților statului român. Numirea noilor judecători și alegerea noului președinte al instanței constituționale, în persoana domnului prof. univ. dr. Marian Enache, ar trebui să conducă la o și mai bună promovare a valorilor noastre constituționale și la sporirea prestigiului instituției nu doar în plan intern, ci și internațional. Suntem încredințați că acest lucru este pe deplin realizabil, în contextul în care actualul președinte a fost unul dintre cei mai vajnici promotori ai înființării Curții Constituționale, în fosta sa calitate de membru al Comisiei de redactare a Constituției, de vicepreședinte al camerei Deputaților și de vicepreședinte al Comitetului Adunării Constituante. De altfel, noul președinte al instituției și-a propus să urmărească realizarea unor obiective generoase: „dinamism, deschidere, dialog, digitalizare, management eficient și consolidarea echidistanței Curții Constituționale”¹⁶.

¹⁶ C. Otopceanu, în *Marian Enache, votat noul președinte al CCR în locul lui Valer Dorneanu. Ce obiective are*, Libertatea din 11 iunie 2022, apud <https://www.libertatea.ro/stiri/marian-enache-noul-presedinte-al-ccr-in-locul-lui-valer-dorneanu-4170134>.